

## ASIGURAREA SĂNĂȚĂȚII MENTALE A COPIILOR PRIN VALORIFICAREA OPORTUNITĂȚII COMUNICĂRII ÎN FAMILIE

### ENSURING CHILDREN'S MENTAL HEALTH BY CAPITALIZING ON THE OPPORTUNITY OF FAMILY COMMUNICATION

**BUZENCO Aurica**, <https://orcid.org/0000-0002-5168-7186>

**MUNTEANU Olga**, <https://orcid.org/0009-0006-3542-9618>

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Catedra Psihologie și Psihopedagogie Specială

**Rezumat.** Articolul prezintă teze științifice privind importanța creării premiselor și dimensiunile prioritare ale valorificării oportunităților de comunicare în mediul familial. Dificultățile de comunicare în familie pot fi anticipate prin: conștientizarea impedimentelor eficienței relațiilor interpersonale a membrilor familiei, disponibilitatea și orientarea emoțională pozitivă, suportul psihologic, echilibrul emoțional și dispoziția comunicativă a membrilor familiei, interesul și amplificarea permanentă a motivației pentru dezvoltarea personală a copiilor sub toate aspectele, fapt care contribuie la sporirea culturii psihologice a familiei și menținerea confortului psihologic asigurând sănătatea mentală a copiilor.

**Cuvinte-cheie:** comunicare, familie, copil, funcții, societate.

**Abstract.** The article presents scientific theses regarding the importance of creating premises and the priority dimensions of capitalizing on communication opportunities in the family environment. Communication difficulties in the family can be anticipated by: awareness of the impediments to the effectiveness of interpersonal relationships of family members, availability and positive emotional orientation, psychological support, emotional balance and communicative disposition of family members, interest and permanent amplification of motivation for the personal development of children under all circumstances aspects, a fact that contributes to increasing the family's psychological culture and maintaining psychological comfort, ensuring children's mental health.

**Keywords:** communication, family, children, functions, society.

*„Nu există niciun alt efort mai radical și cu potențial  
mai mare  
de a salva lumea decât transformarea modului în care ne creștem  
copiii”  
(Marianne Williamson)*

**Actualitatea.** Transformarea democratică a societății de astăzi se concentrează pe procesul de socializare, adaptare la normele sociale și politice ale noii generații și acceptarea valorilor și normelor stabilite de stat și societate. Aceste schimbări majore s-au reflectat și în sistemul familial. În Republica Moldova, familiile au suportat schimbări fundamentale legate de schimbările economice și sociale, procesele de migrație și idei noi despre familie.

În prezent, oportunitățile de comunicare în cadrul familiei sunt limitate, iar motivul principal este că părinții au mai puțin timp liber. Mulți părinți au două locuri de muncă sau mult timp sunt ocupați la serviciul de bază, iar unii în general muncesc peste hotarele țării. Dacă idealurile și valorile părinților sunt fundamental diferite de cele ale copilului, nu se mai poate vorbi despre o comunicare de succes în cadrul familiei, ci mai degrabă ne referim la contradicții și conflicte.

Comunicarea a devenit o temă în societatea actuală și prezintă interes atât pentru cercetătorii din domeniile umaniste (psihologie, pedagogie, sociologie, filozofie, etică, logică, administrarea afacerilor, marketing), cât și pentru cercetătorii din domeniul matematicii și al tehnologiei.

Când încercăm definirea termenului de comunicare, cei mai mulți dintre noi se gândesc la „informare” sau „a aduce la cunoștință”. Dicționarul explicativ ne oferă trei sensuri ale noțiunii de comunicare și anume: o notificare sau aducere la cunoștință, contact verbal în cadrul grupului și o prezentare sau un eveniment care promovează schimbul de idei sau relații spirituale [9].

În anul 1970, cercetătorul D. Dance a identificat nu mai puțin de 15 tipuri de definire pentru comunicare, dintre care evidențiem șase. Prin urmare, comunicarea poate fi considerată:

- Un proces de transmitere și receptare;
- problemă de intenționalitate, pe care unele definiții o includ ca pe o trăsătură fundamentală (sunt grade de intenționalitate atât în transmiterea cât și în receptarea informațiilor);
- Un efect sau o cauză a unei anumite mulțimi de relații sociale și structuri interacționare;
- Un proces linear sau circular și interactiv;
- sursă de ordine, unitate dar și coeziune sau cauză a schimbării, fragmentării ori a divergenței;
- opțiune între perspectiva activă, de exemplu: încercăm să îi influențăm pe alții sau situația în care ne aflăm și perspectiva reactivă: acceptăm influența și ne adaptăm la împrejurări [8].

V. Tran, I. Stanciugelu susțin: „În fapt, însăși etimologia termenului sugerează acest lucru; cuvântul „comunicare” provine din limba latină; *communis* înseamnă „a pune de acord”, „a fi în legătură cu” sau „a fi în relație”, deși termenul circulă în vocabularul anticilor cu sensul de „a transmite și celorlalți”, „a împărtăși ceva celorlalți” [11, p. 12].

Dintr-o perspectivă socială, J.-C. Abric explică: „Comunicarea reprezintă ansamblul proceselor prin care se efectuează schimburi de informații și schimburi de semnificații între persoane aflate într-o situație socială dată”. Ea fiind o interacțiune, se prezintă ca un fenomen dinamic, care implică o transformare, cu alte cuvinte este un proces de influență reciprocă între mai mulți actori. Procesul de comunicare se bazează pe stabilirea unei relații între un emițător și un destinatar [1, p. 14].

Din punct de vedere psihologic comunicarea reprezintă o relație între indivizi : „comunicarea este în primul rând o percepție. Ea implică transmiterea, intenționată sau nu, de informații destinate să lămurească sau să influențeze un individ sau un grup de indivizi receptori.” Profesorul Emilian M. Dobrescu consideră comunicarea un concept fundamental în sociologie și în psihologia socială și grupează accepțiunile ce i se atribuie după cum urmează:

- \* proces în care se observă stimuli și se reacționează în raport cu aceștia;
- \* mecanism esențial în dezvoltarea relațiilor umane;
- \* totalitatea simbolurilor gândirii și a mijloacelor prin care ele se difuzează și se conservă;

- \* comunicare socială expresie generală pentru „toate formele de relații sociale, cu participarea conștientă a indivizilor și a grupurilor [2, p. 111].

Din punct de vedere sociologic comunicarea este privită ca „un ansamblu de modalități rețele de transmisie, echipamente individuale și autonome care permite punerea la dispoziția unui public destul de larg a unei multitudini de mesaje” [4, p. 57].

Comunicarea de succes necesită un proces continuu, activ, condus de o dorință comună de a înțelege perspectivele celuilalt. Este încurajator să vezi că părinții, bunicii, profesorii și alții ascultă mai îndeaproape atunci când copiii își exprimă sentimentele, dorințele, gândurile, etc. Ele creează o atmosferă minunată, dezvoltă încrederea în sine, ceea ce contribuie la formarea personalității copiilor și pregătirea lor pentru viață.

Pentru familiile de astăzi- prea ocupate, care sunt mereu într-un amalgam de activități non-stop, cum ar fi munca, treburile casnice, îngrijirea copiilor, rutinele zilnice, etc., cuplurile nu au timp suficient să comunice în mod

semnificativ cu copiii lor și între ei pentru crearea acelei atmosfere armonioase, atât de importante pentru sănătatea mentală, în special a generației în creștere. Statutul familiei, în contextul social actual, comportă semne îngrijorătoare de degradare calitativă, de diminuare a rolului educativ ca urmare a instabilității copilului, a scăderii interesului părinților față de preocupările copiilor, datorită în mare parte, grijilor materiale.

Diminuând acele funcții de bază ale familiei: economică, socială, educativă și de reproducere, unde funcția educativă în familie contribuie esențial la formarea și dezvoltarea personalității copilului, întreaga evoluție a lui fiind marcată de relațiile interpersonale și climatul ce persistă în familie.

Într-o lume în care comunicarea este din ce în ce mai dependentă de tehnologiile informaționale, de lipsa de timp și afecțiune, prevenirea dificultăților de comunicare în familie este mai importantă ca niciodată. Familia își creează imaginea prin comunicare, eforturi conștiente de tip moral, spiritual, intelectual, economic și civic [5, p. 8]. Familia este mediul cel mai sănătos și cu o influență mare asupra copilului care se dezvoltă multilateral [6, p. 1]

Din perspectiva sociologică, familia este instituția fundamentală în toate societățile. Familia este un „grup social relativ permanent de indivizi legați între ei prin origine, căsătorii sau adopție”. Ea reprezintă una din cele mai vechi forme de comunitate umană, o instituție stabilă cu rosturi fundamentale pentru indivizi și societate. Este unicul grup social caracterizat prin determinări naturale, biologice, în care legăturile de dragoste și consagvinitatea capătă o importanță naturală, este singurul grup întemeiat prin iubire [13, p. 11].

Nicoleta Turliuc trece în revistă *funcțiile* cele mai importante pe care le îndeplinește comunicarea, în cadrul relațiilor dintre părinți și copii: *comunicarea asigură funcționarea sistemului familial; comunicarea are funcția de susținere și suport; comunicarea îndeplinește o funcție educativă; comunicarea are o funcție informațională; comunicarea îndeplinește o funcție istorică; comunicarea îndeplinește și funcția de dezvoltare a copiilor* [12, pp. 101-102].

Merită atenție educația copiilor bazată pe valorile culturii populare și în acest mod promovarea valorilor și demnității naționale, fapt ce conduce la formarea identității personale a copiilor în cadrul familiei (Fig. 1).

Semnalăm existența unor tipuri de comunicare în familie: (a) comunicare empatică (panthea, pathos = ceea ce simți) interpretată ca o specie de comunicare afectivă prin care cineva se identifică cu altcineva, măsurându-și

sentimentele (H. Pireon), sau ca un fenomen de rezonanță psihică, de comunicare afectivă cu altul (H. Sillamy); (b) comunicare impersonală. Exemple: tradițiile, obiceiurile, folclorul; (c) comunicarea blocată, produsă ca urmare a limitării accesului la informație, considerat un drept inalienabil și fundamental al individului.

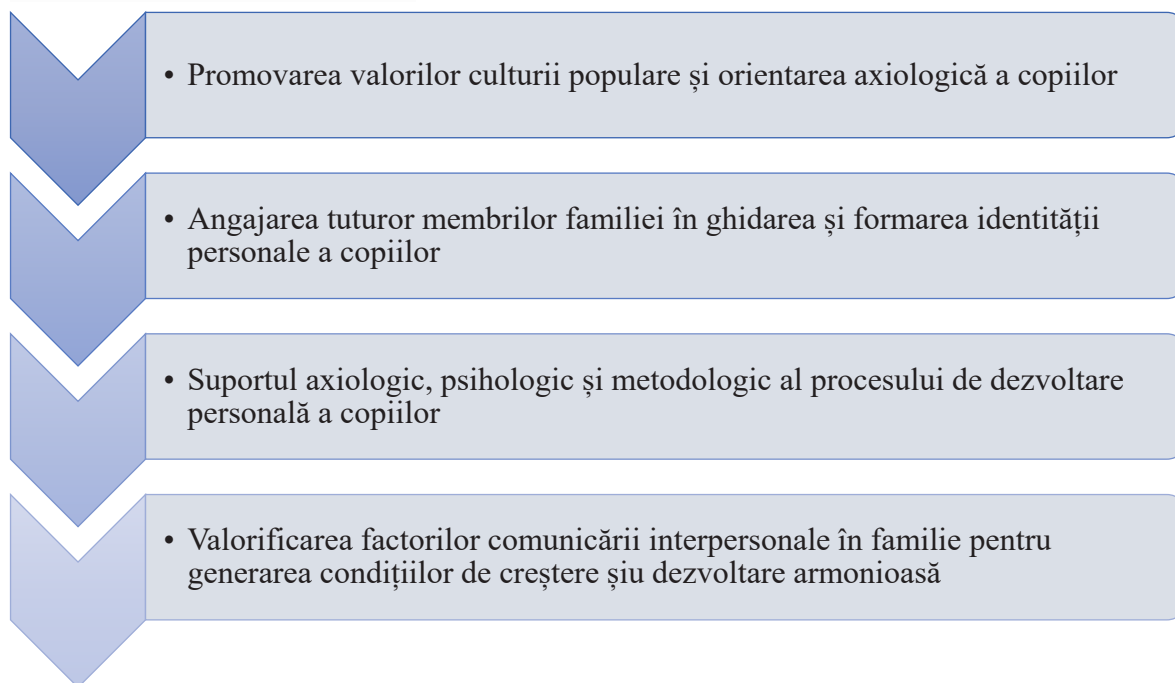


Figura1. Dimensiunile comunicării în familie bazate pe cultura populară

Larisa Cuznețov în lucrarea, *Comunicarea și relaționarea în familie*, vine cu un set de condiții psihopedagogice de valorificare a comunicării și relaționării familiale eficiente:

- *Cunoașterea efectului acțiunii și metodele educative de către toți membrii adulți ai familiei*, presupune familiarizarea părinților și bunicilor cu metodele educative, care pot fi aplicate în cadrul familiei.
- *Cunoașterea de către adulți a particularităților de dezvoltare psihologică și individuală a persoanei*. În secolul XXI, când avem posibilitatea să ne informăm din Internet, mass-media, biblioteci bogate în literatură, fiecare adult este dator să cunoască particularitățile dezvoltării persoanei de la naștere pe parcursul vieții.
- *Respectarea drepturilor tuturor membrilor familiei, indiferent de vârstă și sex*. Acestea mai întâi trebuie bine cunoscute, apoi necesită o promovare sistematică în toate sferile vieții familiale;

- *Unitatea cerințelor din partea părinților și a bunicilor privind educația copiilor/nepoților* va contribui la asigurarea unei colaborări eficiente și la evitarea conflictelor familiale.
- *Încurajarea de către părinți a comunicării și relației bunici-nepoți sub variate forme* (vizite la bunici, acordarea ajutorului, felicitarea de sărbători etc.).
- *Orientarea membrilor familiei spre colaborare, cooperare, sprijin reciproc în relația cu bunicii* va contribui la sporirea calității vieții tuturor membrilor familiei și la coeziunea familiei.
- *Crearea unor condiții optime de comunicare cu bunicii aflați la distanță* prin valorificarea telefoniei mobile, webcam și rețele de socializare, scrisori, vizite etc.
- *Susținerea de către familie a bunicilor în situații dificile de existență* va servi drept model pentru nepoți de comportare cu bunicii, inclusiv persoanele în etate.
- *Formarea și dezvoltarea respectului, a atitudinii pozitive și de acceptare față de persoanele în etate/bunicii*, prin modelul/exemplul propriu de comportare al părinților [7, pp. 69-71].

Comunicarea în familie are un rol important în dezvoltarea armonioasă a copiilor. Pentru a asigura o relație comunicativă strânsă între părinte și copil sunt binevenite următoarele modalități.

- *Ascultă cu atenție și nu da verdicte.* Comunicarea în familie poate fi eficientă dacă se respectă niște reguli simple. În primul rând, trebuie să înțelegi întotdeauna că cei mici văd lumea cu alți ochi decât adulții. Astfel, trebuie să arăți înțelegere și deschidere în legătură cu ceea ce îți spun sau fac.
- *Părintele este în primul rând prietenul copilului.* Comunicarea în familie este esențială, pentru a afla mai multe despre copilul tău și a-i da sfaturi utile în diverse situații.
- *Dă exemple pozitive.* Comunicarea în familie ar trebui să fie directă și deschisă. Părinții sunt primele modele pe care le pot urma copiii.
- *Nu vă contraziceți.* Părinții nu ar trebui să insiste pe faptul că punctul lor de vedere este cel mai bun, dar să aducă argumente convingătoare că există și alte puncte de vedere. Aceasta poate exclude unele bariere în comunicare [10].

**Concluzionând, putem afirma** că în lumea în care trăim, copiii se maturizează precoce și sunt expuși diverselor și multiplelor tentații, ce ulterior

îi predispun la un comportament greșit, neadecvat, încălcând regulile nu pentru că sunt „copii răi”, ci pentru că nu sunt pregătiți să facă față multitudinilor de experiențe care le trăiesc pentru prima dată.

Comunicarea nu este doar o necesitate, ci o permanență, unde atât mimica, gesturile, tăcerea sunt modalități de comunicare chiar dacă sunt nonverbale, empatia și ascultarea fiind fundamente ale unei comunicări eficiente. Părinții sunt responsabili de comunicarea din familie, reacționând corespunzător, într-un mod creator și eficient la calitatea relațiilor și nuanțele impuse de diferențele interindividuale în funcție de contextele/mediile de învățare. Subliniem importanța disponibilității pentru comunicare, deoarece este o condiție biopsihologică cu caracter permanent, ce generează, activează, orientează și permite canalizarea eficace a energiei emoționale necesară în procesul comunicării pentru prevenirea problemelor de sănătate mentală a copiilor.

Condițiile actuale de viață și activitate socială implică formarea la copii a unor capacități de a argumenta, de a fi asertiv punând în valoare calitățile personale pentru o ulterioară evoluție benefică a potențialului individual, de afirmare socială prin cultură și toleranță. În condițiile în care părinții nu se orientează la timp dificultățile comunicării devin obstacol serios în formarea și dezvoltarea personală și asigurarea sănătății mentale.

Astfel spus, comunicarea în societate și în special în familie, este pista de decolare a copilului de azi-omul de mâine, fiind imperativă, deoarece numai în familie, prin exemplul personal putem realiza obiectivul primordial al societății: formarea unei personalități, flexibile, competente, abile și pregătite pentru integrarea optimă într-o societate în continuă schimbare.

### **Bibliografie:**

1. ABRIC, J.-C. *Psihologia Comunicării*. Iași: Polirom, 2002. 208 p. ISBN 973-683-953-2.
2. ALBU, G. *Comunicarea interpersonală*. Iași: Institutul European, 2008. 308 p. ISBN 978-973-611-512-7.
3. BACIU, A.; CAZAN, C.-M. *Educația părinților*. UNICEF – Reprezentanța în România. – București: MarLink, 2006. 128 p. ISBN: 973-8411-50-5
4. CRAIA, S. *Introducere în teoria comunicării*. București: Editura Fundației România de mâine, 2005. 160 p. ISBN: 973-725-589-5

5. CREȚU, E. *Psihologia școlară pentru învățământul primar*, București: Aramis, 1999.
6. CUZNEȚOV, L. „*Fundamente Teoretice și Metodologice ale Educației pentru Familie*”, manuscris CZU: 37.01 (043.2)]
7. CUZNIȚOV, L.; CALARAȘ, I.; RĂILEANU, O.; SIMINENCO, I. *Comunicarea și relaționarea în familie: Ghid metodologic/MECC al Republicii Moldova*, UPSC „Ion Creangă”-Chișinău: Tipografia UPSC „Ion Creangă”, 2020. 173 p. ISBN 978-9975-46-477-2
8. DANCE, D. "The concept of communication", *Journal of Communication*, volume 20, 1970.
9. *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită). Academia Română, *Institutul de Lingvistică Editura Univers Enciclopedic Gold*, 2009. ISBN 086-606-92159-7-5
10. <https://clinica-hope.ro/comunicarea-in-familie/> [citat 22.09.2023]
11. TRAN, V.; STANCIUGELU, I. *Teoria Comunicării*. București: Editura comunicare.ro, 2003. ISBN 973-8376-41-6.
12. TURLIUC, M.-N. *Psihologia cuplului și a familiei*. Iași: Editura Performantica, 2004. p.247, ISBN 973-7994-80-9
13. VOINEA, M. *Familia contemporană*. Mica enciclopedie. București: Editura Focus, 2005. 242p. ISBN 973-87101-6-4.